

بهداشت و ایمنی مدارس

بهداشت مدارس

انتشارات دانشگاه پیام نور

نویسنده: مهندس اسماعیل دل پیشه

تهیه و تنظیم: دکتر مریم منانی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فصل اول: کلیات بهداشت مدارس

اساسی ترین اهداف بهداشت مدارس:

- ❖ بهداشت محیط مدارس
- ❖ ترویج اصول آموزش بهداشت
- ❖ نحوه ارائه خدمات بهداشتی

در نتیجه:

کودکانی متعادل و سالم
دارای رشد طبیعی
بدون اختلال فکری، جسمی و عاطفی

هدف های رفتاری:

بهداشت مدارس و اهداف آن
تاریخچه بهداشت مدارس در جهان و ایران
ضرورت اجرای برنامه های بهداشت مدارس
اصول کلی خدمات بهداشت مدارس

بهداشت مدارس:

طبق تعریف سازمان جهانی بهداشت، بهداشت مدارس مجموعه اقداماتی است که به منظور تشخیص، تأمین، حفظ و ارتقای سلامت جسمی، روانی و اجتماعی دانش آموزان و کارکنان مدارس که به نحوی در ارتباط با دانش آموزان قرار دارند، تحت راهنمایی و سرپرستی مسئولان آموزشگاه به اجرا در می آید.

اهداف بهداشت مدارس:

- ❖ ایجاد میل به سلامت و نشاط در کودکان و نوجوانان
- ❖ آماده کردن کودکان و نوجوانان برای یک زندگی همراه با نشاط و سلامت
- ❖ آموزش صحیح اصول بهداشت و تکرار عادات و تمرینهای بهداشتی به طور مداوم تا حدی که طبیعت ثانویه آنها شود.

تاریخچه بهداشت مدارس در جهان:

فرانسه اولین کشور که در ۱۷۹۳ یک پزشک به عنوان مسئول بهداشت مدارس انتخاب می شده است.

در هلند، بهداری آموزشگاهها در ۱۸۶۸ دو پزشک را استخدام کرد. در ۱۹۴۲ اولین قانون بهداشت مدارس به تصویب رسید. ۲۱۰ پزشک تحت نظارت شهرداری ها به امور بهداشتی کودکانها و دبستانها رسیدگی می کردند.

در ایالات متحده امریکا ویلیام الکوت اولین کسی است که به بهداشت مدارس توجه کرد. ساموئل دارگین در ۱۸۹۸ معاینه عمومی دانش آموزان را شروع کرد.

در انگلیس بهداشت مدارس از ۱۹۰۷ آغاز شد و با ایجاد ارتباط تنگاتنگ وزارت بهداشت و آموزش و پرورش پیشرفت نمود. در مدارس مکانی برای خدمات بهداشتی و درمانی و حتی دندانپزشکی معین شد.

تاریخچه بهداشت مدارس در ایران:

تبدیل مکتب خانه های قدیم به مدارس جدید در یک قرن پیش
تشکیل مجلس حفظ الصحه در ۱۲۹۹ از اطبای ایرانی و اروپایی مقیم تهران برای
مراقبت از بهداشت عمومی.

۱۳۰۴-----صحبیه مدارس

۱۳۱۵-----به بهداری آموزشگاهها تغییر نام داد.

.....

ضرورت اجرای برنامه های بهداشت مدارس

- ❖ کثرت و انبوهی جمعیت دربرگیرنده برنامه ها
- ❖ آسیب پذیری افراد تحت پوشش برنامه ها
- ❖ نقش مهم و سازنده حاصل از اجرای صحیح برنامه های بهداشت مدارس در ارتقاء سطح سلامت دانش آموزان
- ❖ سهولت عرضه خدمات که به صورت حاشیه ای می توانند در متن اساسی آموزش انجام گیرد.

اصول کلی بهداشت مدارس:

- ۱- آموزش بهداشت
- ۲- ارائه خدمات بهداشتی- درمانی لازم
- ۳- توجه به بهداشت محیط مدارس

۱- آموزش بهداشت در مدارس:

- آموزگاران، پزشکان، پرستاران، دندانپزشکان، مربیان بهداشت و کارشناس تغذیه باید در امر آموزش بهداشت همکاری داشته باشند و اهداف زیر را دنبال کنند:
- آموزش موضوعات بهداشتی و ترغیب آنان در به کارگیری آن.
- آموزش مبارزه با بیماری های واگیردار تا از سرایت جلوگیری شود.
- آنان باید گونه ای تربیت شوند که از نظر روحی، جسمی و اجتماعی سالم باشند.
- باید به آنان بیاموزند که چگونه می توانند در پیشرفت بهداشت، با اجتماع همکاری کنند.
- آموزش در مدارس باید با استفاده از متون درسی، سایل کمک آموزشی و آموزشهای اختصاصی باشد.

۲- ارائه خدمات بهداشتی- درمانی لازم:

افرادی که به کار مراقبت های بهداشتی مدارس مشغولند، وظیف متنوعی بر عهده دارند. یکی از اساسی ترین وظایف آنها: توجه به مراقبت های بهداشتی دانش آموزان است:

الف) تنظیم برنامه مراقبت های بهداشتی و انجام معاینات فراگیر:

۱- انجام کارهایی که در هر سال یک بار انجام می شود:

- تعیین رابط بهداشتی
- تنظیم پرونده بهداشتی محیط فیزیکی مدرسه
- تنظیم پرونده بهداشتی دانش آموزان

۲- انجام کارهایی که در هر ماه یک بار انجام می شود:
فرم آمار ماهانه

۳- پرداختن به خدمات بهداشتی فردی دانش آموزان به عنوان کار روزانه
مراقبت بهداشتی دهان و دندان
سنجش بینایی
شناسایی دانش آموزان کم شنوا
شناسایی دانش آموزانی که مشکلات فراگیری یا بهره هوشی کم دارند
شناسایی دانش آموزانی که کندی درک یا افت تحصیلی دارند
ارزیابی رشد فیزیکی (قد و وزن) در یک سال
پیشگیری و کنترل بیماریها با تکمیل واکسیناسیون
انجام معاینات متناوب
صدور کارت درمان و بیمه دانش آموزی

ب) توجه لازم نسبت به دانش آموزانی که نیاز به مراقبت های ویژه دارند:
تحت نظر گرفتن دائم و پیگیر این دانش آموزان

بهداشت محیط مدارس:

افزایش مستمر تعداد دانش آموزان و کاهش امکانات و نبود فضای آموزشی کافی باعث شده که کمتر به شرایط کیفی فضای آموزشی پرداخته شود.

در کوتاه مدت نمی توان انتظار شرایط مناسب و خوب را داشته باشیم ولی می توان در بهبود آن شرایط گام برداشت و گرنه مخاطرات زیست محیطی مدارس سلامت معلم و دانش آموز را به خطر خواهد انداخت.

فصل دوم: رشد و تکامل طبیعی دانش آموزان

هدف های رفتاری:

- مفهوم رشد و نمو
- ویژگی های رشد و تکامل و عوامل مؤثر
- مشخصات و ویژگی های رشد و تکامل بدنی
- مشخصات و ویژگی های رشد و تکامل ذهنی
- مشخصات و ویژگی های رشد و تکامل اجتماعی
- مشخصات و ویژگی های رشد و تکامل عاطفی
- نقش اولیاء و معلمان و مراقبین بهداشت در رشد و تکامل دانش آموزان

رشد و تکامل:

رشد تغییر در اندازه یا کمیت وضع یاخته ای از نظر تعداد، ابعاد و میزان ماده بین سلولی و بافتی را بیان می کند.

تکامل روند کیفی جنبه های مختلف اعمال حیاتی و پیشرفت عکس العمل های مختلف بافتها، اعضا و اندامها را مشخص کرده، تغییرات شخصیت اجتماعی و عاطفی فرد را که خود تحت تأثیر محیط نیز قرار دارد را بیان می کند.

ویژگی های رشد و تکامل و عوامل مؤثر در آن:

رشد و نمو انسان دارای خصوصیتی است که این ویژگی ها در چگونگی و نحوه روند رشد مؤثر است که عبارتند از:

رشد با الگویی معین همراه است.

در رشد عکس العملها ابتدا جنبه عمومی دارد و سپس اختصاصی می شود.

رشد جریان مداوم است.

اختلافات فردی در رشد ثابت است.

تکامل قسمتهای مختلف بدن به میزان متفاوت است.

رشد را می شود پیش بینی نمود.

هر مرحله از تکامل دارای مشخصات مربوط به خود است.

هر فردی معمولاً تمام مراحل تکامل را طی می کند.

کیفیت و کمیت رشد متأثر از عوامل وراثتی و محیطی است.

رشد و تکامل بدنی:

تغییرات ارگانیک و تشریحی که به طور مداوم انجام می شود. نقض بدنی، چگونگی تغذیه، وضع اقتصادی-اجتماعی خانواده، کار کردن در شرایط نامناسب خواب و استراحت، ورزش و تفریح، فشارهای عاطفی و اختلال در کار غدد بر رشد و تکامل بدن تأثیر می گذارد. برخورداری از غذای کافی و مناسب، بهداشت و سلامت دانش آموز، خواب و استراحت کافی، تفریح سالم و آرامش خاطر را والدین باید تأمین نمایند.

رشد و تکامل ذهنی:

همانطور که بچه ها از لحاظ وزن و قد و خصوصیات ظاهری متفاوتند، آنها از لحاظ **هوش** نیز تیز هوش، کم هوش و متوسط هستند.

عواملی مثل وراثت، محیط، رشد بدنی و بهداشت، سن، جنس، نژاد و ملیت، وضع اجتماعی-اقتصادی و موقعیت جغرافیایی در آن مؤثر است.

رشد و تکامل اجتماعی:

زندگی انسان در میان افراد دیگر شروع شده و از ابتدای حیات با آنها رابطه برقرار می کند و این ازتباط تغییراتی در رفتار او به وجود می آورد و مسئولیت اجتماعی افراد افزایش می یابد.

رشد و تکامل عاطفی:

سلامت روانی و عقلی شخص به سلامت عاطفی او بستگی دارد. زیرا نظر شخص نسبت به خودش، دیگران، اوضاع اجتماع و زندگی به طور کلی از چگونگی رشد و تکامل عواطف وی متأثر می شود.

داوری های هر فرد درباره خود و دیگران و مسائل اجتماعی به کیفیت عواطف او بستگی دارد و شخصی که از رشد سالم و هیجانی و عاطفی بهره مند نباشد، هرگز واقع بین، نیک اندیش، درست کردار نخواهد بود.

باید بدانیم عواطف و هیجانات دانش آموزان به وسیله چه عواملی نظیر خشم، ترس و غم متأثر می شود.

سطح کمال، وضع بهداشتی، روابط خانوادگی، هوش، خستگی، محیط اجتماعی، آرمانها، گرایش نسبت به ارزشهای زندگی، محیط مدرسه و کلاس از عواملی هستند که در رشد و تکامل عاطفی دانش آموزان موثرند.

نقش اولیا در رشد و تکامل دانش آموزان:

- عادت به مطالعه در طرحهای خانوادگی
- بحث و گفتگوهای خانوادگی
- پیشگیری از بروز اضطراب و احساس ترس
- گوش دادن به سؤالات کودکان و کمک کردن به آنها در یافتن پاسخ مناسب
- دامنه لغات برای کودکان لازم است اما کافی نیست بلکه کودک باید وضعیت و موقعیت هایی را که به کار بردن آن لغات، مناسب هستند تشخیص دهد.
- والدین با معلمین باید همکاری مستمر و گاهی جلسات دو سه ماه یک بار حضوری داشته باشند.

نقش مدرسه در رشد و تکامل دانش آموزان:

مدرسه مؤسسه ای است اجتماعی که دانش آموز در سطح مختلف اجتماعی، اقتصادی، هوشی و سنی با دیگر دانش آموزان و افراد برخورد کرده و ضمن هماهنگی خود را به سلاح علم مجهز نموده و در کنار آنها صفات لازم تکاملی را نیز به تدریج می آموزد.

فضای فیزیکی، روانی و آموزشی مدرسه از مسائلی است که می تواند بازتاب مهمی بر ساختار رشد و تکامل ذهنی، فکری و کسب خلاقیت دانش آموزان داشته باشد.

نقش معلم در رشد و تکامل دانش آموزان:

-معلمین در تکامل حس کوشش دانش آموزان از طریق واگذاری مسئولیت اداره کلاس، انگیزش فعالیت جمعی، شناخت و به کارگیری زمینه های ذوقی دیگر می توانند مؤثر باشند.

-معلم حس اعتماد به نفس، استقلال وجودی و ابتکار را در او فعال می کند

-معلم الگوی مناسب اخلاق، رفتار، صداقت و برای دانش آموز

نقش مراقبین بهداشت در رشد و تکامل دانش آموزان:

همکاری والدین، آموزگاران و مراقبین بهداشت موجب بهبود وضع سلامت و افزایش راندمان تحصیلی و کاهش روزهای غیبت ناشی از بیماری واگیر دار می شود.

فصل سوم: بهداشت روانی دانش آموزان

هدفهای رفتاری:

نیازهای اساسی انسان

مکانیزم ها و رفتارهای دفاعی در دانش آموزان

نقش خانواده در تأمین بهداشت روانی دانش آموزان

نقش مدرسه در تأمین بهداشت روانی دانش آموزان

نقش معلم در تأمین بهداشت روانی دانش آموزان

نقش اجتماع در تأمین بهداشت روانی دانش آموزان

هدفهای رفتاری:

نیازهای اساسی انسان

مکانیزم ها و رفتارهای دفاعی در دانش آموزان

نقش خانواده در تأمین بهداشت روانی دانش آموزان

نقش مدرسه در تأمین بهداشت روانی دانش آموزان

نقش معلم در تأمین بهداشت روانی دانش آموزان

نقش اجتماع در تأمین بهداشت روانی دانش آموزان

نیازهای اساسی انسان:

- ۱- نیازهای بدنی یا زیستی (نیازهای اولیه) «بدون ارضای آنها زندگی میسر نمی شود. غذا، آب، هوا، خواب، استراحت و دفع.....»
- ۲- نیازهای روانی (نیازهای ثانویه) که عدم ارضای آنها موجب پیدایش اختلال، ناراحتی و بیماری روانی می شود و گاهی از زندگی بیزار می شود.
نا امیدها، افسردگی ها، نگرانی ها، مردم آزاری ها، پرخاشگری ها، سوءظن ها، بدبینی ها، بزهکاری ها، قتلها، خودکشی ها ناشی از عدم ارضای نیازهای روانی انسان است.

مکانیزم ها و رفتارهای دفاعی در دانش آموزان:

زمانی که یکی از نیازهای اساسی روانی در دانش آموز مورد تهدید و هجوم قرار گیرد و فرد قادر به دادن پاسخ مطلوب و مناسب به آن نباشد، رفتاری از خود نشان می دهد که تحت عنوان رفتار دفاعی نامیده می شود.

اشکال رفتار دفاعی:

۱- انکار واقعیت

۲- فرار از واقعیت

۳- نه انکار واقعیت و نه فرار از واقعیت

نقش خانواده در تأمین بهداشت روانی دانش آموزان:

رشد و سلامت دانش آموزان تحت تأثیر شرایط کودکی و نفوذ تربیتی والدین است.

خانواده اولین کانونی است که کودک در آن پرورش می یابد و پایه رفتار و عادات کودکان در خانه گذاشته می شود.

محیط خانوادگی مناسب و سالم یکی از عوامل ایجاد کننده شخصیت مطلوب و متعادل می باشد.

نقش مدرسه در تأمین بهداشت روانی دانش آموزان:

مدرسه در تشکیل و تکامل شخصیت، عادات و رفتار کودک سهم به سزایی دارد. مدرسه یکی از مهمترین عوامل اجتماعی نمودن کودک است.

دوران مدرسه، دورانی است که به روند رشد و تکامل جسمی، روانی و عاطفی کودک در منزل شتاب می دهد.

تاثیر مدرسه بر دانش آموزان بستگی به تفاوت‌های فردی، میزان سازگاری و تجربیات آنها دارد. مدرسه نقش مهمی در ایجاد استقلال و کاهش انگیزه های اتکایی کودک با خانواده اش است.

نقش معلم در تأمین بهداشت روانی دانش آموزان:

معلم اولین فرد بزرگسالی است که غیر از والدین وارد زندگی دانش آموز می شود.

معلم با رفتار صحیح می تواند احساس اعتماد و امنیت را به دانش آموزان منتقل کند.

مهمترین کار معلم ایجاد پل احساس میان خود و دانش آموزان است. پلی که نتیجه آن جلب اعتماد و اطمینان دانش آموزان است.

نقش اجتماع در تأمین بهداشت روانی دانش آموزان:

اجتماع با در اختیار قرار دادن کتابخانه، زمین بازی، اردوی تفریحی و ... در تأمین بهداشت روانی دانش آموز کمک می کند.

با تشکر از توجه شما